

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI**

TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI FAKULTETI

TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI KAFEDRASI

QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK: O'TMISHI, BUGUNI, ISTIQBOLLARI

Respublika ilmiy-amaliy anjumani maqolalar to'plami

2020-yil 6-noyabr

**"FIRDAVS-SHOH" NASHRIYOTI
TOSHKENT – 2020**

УДК 821,512,133,09 (062)
ББК 83.3 (5Ў) я73
Қ 37

Ushbu to'plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2020-yil 24-dagi 4-sonli yig'ilishi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Taqrizchilar:

- Bahodir Karimov** – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan yoshlar murabbiyi
Xurshid Do'stmuhammad – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputati

To'plamdan o'rin olgan maqolalarning saviyasi, sifati va ilmiy dalillarning haqqoniyligi hamda mazmuni uchun mualliflar mas'uldirlar.

Tahrir hay'ati

Shuhrat Sirojiddinov	f.f.d., professor, ToshDO'TAU rektori
Akmal Saidov	O'zR FA akademigi, yu.f.d., professor
Muhammadjon Xolbekov	f.f.d., professor (SamDCHTI)
Uzoq Jo'raqulov	f.f.d., professor (ToshDO'TAU)
Ulug'bek Hamdamov	f.f.d. (ToshDO'TAU)
Gulnoz Xalliyeva	f.f.d., professor (O'zDJTU)
Qosimboy Ma'murov	f.f.n., professor (ToshDO'TAU)
Dilnavoz Yusupova	f.f.d., dotsent (ToshDO'TAU).
Bahodir Xoliqov	f.f.f.d., ToshDO'TAU (<i>mas'ul muharrir</i>)
Mahmadiyor Asadov	ToshDO'TAU tayanch doktoranti (<i>mas'ul kotib</i>)
Zebo Sabirova	ToshDO'TAU o'qituvchisi (<i>mas'ul kotib</i>)

Qiyosiy adabiyotshunoslik: o'tmishi, buguni, istiqbollari (matn) Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari тўплами. – Т.: “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2020. – 284 bet.

ISBN 978-9943-6695-8-1

Mazkur anjuman materiallariga filologiyaning bugungi kunda dolzarb deb qaralayotgan qiyosiy adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik va komparativistika masalalariga oid ilmiy maqola va tezislar kiritilgan. To'plamdan o'rin olgan maqolalarda qiyosiy adabiyotshunoslikning umumnazariy va uslubiy muammolari, o'zbek mumtoz adabiyoti, qiyosiy filologiya va folklorshunoslik, o'zbek adabiyoti jahon badiiy tafakkuri kontekstida o'rganilishi, o'zbek va jahon adabiy aloqalari, tarjimashunoslik va tarjima tanqidi kabi dolzarb masalalar yoritilgan. Filologiya sohasiga oid ilmiy nashrlari bilan ilm ahli nazariga tushgan ustoz-olimlar: filologlar, pedagoglar, adabiyotshunos va tarjimashunoslar bilan bir qatorda, shu jabhalarda ilmiy kuzatishlarini endigina boshlagan tadqiqotchilar, doktorantlar va magistrantlarning ham tadqiqot natijalari mazkur to'plamda tartiblangan.

To'plam adabiyotshunoslik, jumladan, qiyosiy adabiyotshunoslik sohasida tadqiqot olib borayotgan hamda shu sohaga qiziquvchi keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan, shuningdek, “Qiyosiy adabiyotshunoslik” fanini o'qitishda oliy o'quv yurti talabalari uchun ham qo'shimcha manba sifatida foydalanish mumkin.

УДК 821,512,133,09 (062)
ББК 83.3 (5Ў) я73

ISBN 978-9943-6695-8-1

© “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2020

Rafiqjon ZARIPOV. Kognitiv rivojlanish va tarjima jarayonida ikki tillilik va ko'p tillilikning rolli	194
Гулрух ҚАХХОРОВА. Юкламаларнинг таржима лугатларида берилиши	197
Umida ABDULLAYEVA. Translation strategies for advertising discourse texts: best known tv commercials in uzbek	200
Hamza AVAZOV, Shuhrat XIDIROV. The importance of translating authentic texts during the learning process	202
Д.Б. АБДУКАЮМОВ, В.А. ОРЕХНИН-РЫЖИНА. Особенности и проблемы перевода художественных текстов	205
Азиза ЖАЛОЛОВА, Мансур БАБАЕВ, Ўғиллой МАВЛОНОВА. Реалиялар (американизмлар) таржимаси муаммоси ва унинг хорижий тилларни ўқитишдаги ўрни	208
Дилафрўз КАРИМОВА. Бир эртакнинг уч таржима варианты хусусида	212
Дилноза САБУРОВА, В.А. ОРЕХНИН-РЫЖИНА. Таржимоннинг бир сўзи	215
Муаттар МАХМУДОВА. Садриддин Салим Бухорийнинг таржимон бўлиб шаклланиш омиллари	217
В.А. ОРЕХНИН-РЫЖИНА. О проблемах адекватности в преподавании перевода	219

VI. ILMİY AXBOROTLAR

Mavlyuda GADOEVA. Conceptual analysis of phraseological units with the somatism component in the system of non-related languages	223
D.Sh. SHARIPOVA, M.A. GAYBULLAYEVA, Z. ADIZOVA. Methods of developing skills and abilities in learning a foreign language	227
Dilnoza SHARIPOVA, Malika OBLOKULOVA, Dilnoza ASKAROVA. Some analysis and considerations about symbols	229
Rano AKHMEDOVA. Classification and lexical-semantic features of somatic phraseological units related to culture in english and uzbek languages	232
Rano AKHMEDOVA, Inobat NARZIYEVA. Classification of authentic materials and the role of their usage in foreign language lessons	234
Фирюза НАРЗУЛЛАЕВА. Инглиз ва ўзбек тилларида “кўз” сўзининг полисемантиклиги	236
Dilnoza HABIBULLAYEVA. Jahon adabiyoti va tibbiyot	239
B.S. ABDURAZAKOV Some types of semantic correlates of phraseological configurations and its structural-semantic varieties	242
R.A. ACHILOVA, M.T. BABAYEV, O.A. ATAMURADOVA. Benefits of grammar in english classes	244
Dilshoda MAMATOVA. O'zbek talabalarining xitoy tili miqdor to'ldiruvchisini o'rganishini tadqiq qilish	246
O'g'iloy MAVLONOVA. Vaziyatli kinoya va misollar orqali uning tahlili	249
Shahnoza KARIMOVA. Postik sintaksis haqida	251
Dilnoza ZIYAYEVA. Syntactical characteristics of english speech verbs	254
Рисолат АЧИЛОВА. Антономазияларнинг ўзбек бадий асарларидаги ўрни	258
Нотима ДЖУМАЕВА. Инглиз ва ўзбек эртакларида ўхшаш вазифали сеҳрли предметлар талқини	261
Shahnoza KARIMOVA, Dinara IBRAGIMOVA. Og'irlik va uzunlik ma'nosidagi numerativlar	264
Моҳичехра НИЯЗОВА. Инглиз ва ўзбек никоҳ туйларида айтиладиган олқишларнинг гоаявий-шаклий муштараклиги	266
Меҳринисо ОЧИЛОВА. Электрон лугат – лексикография ривожинингянги босқичи маҳсули	268
Nilufar OCHILOVA. “Do'nan” hikoyasida “ot” obrazi	274
Диёра БОБОНАЗАРОВА. Дискурс анализ – как современный метод интерпретации информации	276
Zarnigor KHAYATOVA. Relationship between uzbek and english literature: ethno-cultural specificity of concept studies	278

②春天到了，天气暖和一点儿了。 *春天到了，天气一点儿暖和了

③听了老师的解释，我明白了一点儿。 *听了老师的解释，我一点儿明白了

Yuqoridagi misollarda ①- ③da hamma talabalar “一点儿”dan foydalanayotganda, soʻz tartibini xato qoʻllaydi. “一点儿” yasama sifat yoki his-tuyʻgu feʻllari juda quyi darajani ifodalaganda, kesimdan keyin kelib, toʻldiruvchi vazifasini bajaradi. “一点儿” ravishning darajasi emas, miqdor soʻz, miqdor soʻz esa, darak gaplarda sifat va yasama feʻllar toʻldiruvchi sifatida qoʻllana olmaydi. Biroq oʻzbek tilida “一点儿” kesim oldida qoʻllanilib, toʻldiruvchi vazifasini bajaradi, ona tilining taʼsiri natijasida, talabalar “一点儿” soʻzini gapda qoʻllanilish tartibida koʻplab xatolarga yoʻl qoʻyishadi. [7, 87]

Tavsiya sifatida taʼkidlashimiz mumkinki, har qanday chet tilini oʻrganuvchi talaba oʻz ona tili bilan ushbu tilni solishtirishlar orqali oʻrganadi, shuning uchun oʻrganayotgan tilning grammatikasini chuqurroq oʻzlashtirsa, kamroq xatoliklarga duch keladi. Talabalar xitoy tilini oʻrganishlari jarayonida miqdor toʻldiruvchilari ustida koʻproq tahlil olib borishlari lozim. Xulosa qilamizki, xitoy tilidagi miqdor toʻldiruvchilari oʻzbek talabalariga bir qancha qiyinchiliklarni keltirib chiqarsada, ammo ular ustida analiz olib borishdan hech ham toʻxtamasliklari lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. 健翼. 中介语理论与外国人学习汉语的语音偏误分析语言教授与研究, 1984 (3) .
2. 李大中. 外国人学汉语病句分析北京: 北京语言学院出版社, 1997
3. 吕叔湘. 2006, 现代汉语八百词北京商务印书馆: 383
4. 王文宇, 1999, 语言迁移现象的回顾与思考外语教学, (1) : 6-7
5. 周谦, 1992, 学习心理学, 北京: 科学出版社: 243.
6. 王邱磊, 施建基, 补语与状语的比较, 语言教学与研究, 1992
7. 陈小红, 数量补语的用法和位置暨南大学华文学院学报, 2003

VAZIYATLI KINOYA VA MISOLLAR ORQALI UNING TAHLILI

Oʻgʻiloy MAVLONOVA,
Buxoro davlat universitet katta oʻqituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ironiya va uning turlari haqida qisqacha maʼlumot berilgan boʻlib, asosan vaziyatli kinoya turi oʻrganib chiqilgan. Vaziyatli kinoyaga umumiy holatlardan va turli xil adabiyotlardan misollar keltirilgan va har bir misol ilmiy jihatdan tahlil qilingan, adabiyotlardan olingan misollarda mashhur chet el yozuvchilarining asarlaridan keng foydalanilgan.

Kalit soʻzlar: ironiya, ogʻzaki kinoya, dramatik kinoya, vaziyatli kinoya, kosmik kinoya (taqdir istehzoi), sheʼriy kinoya (sheʼriy adolat), tizimli kinoya, tarixiy kinoya

Аннотация: В этой статье дается краткий обзор иронии и ее типов, а основное внимание уделяется ситуационной иронии. Ситуационная ирония проиллюстрирована примерами из общих случаев и различной литературы, и каждый пример подвергается научному анализу. Примеры ситуационной иронии даны из общей и различной литературы, каждый пример подвергается научному анализу, в примерах из литературы широко используются произведения известных зарубежных писателей.

Ключевые слова: ирония, словесная ирония, драматическая ирония, Ситуационная ирония, космическая ирония (ирония судьбы), поэтическая ирония (поэтическая справедливость), структурная ирония, историческая ирония

Ironiya – bu kutishning aksi. Biz kutgan narsa sodir boʻlmaganda, ziddiyat paydo boʻladi. Xavfli vaziyat toʻgʻrisida haqiqatni bilib, kimdir ushbu xavfga yaqinlashishini kuzatib

tursak, bu noaniqlik yoxud keskinlikni keltirib chiqaradi. Kimdir bir narsani aytib, boshqasini anglatsa, bu murakkablikni keltirib chiqaradi. Ushbu elementlarning barchasi (ziddiyat, keskinlik, murakkablik) hikoyani bayon qilishda asosiy qurilish bloklari hisoblanadi. Ironiya - bu bizning kutganimizga teskari bo'lgan haqiqat. Bu yerda asosiy narsa "aks" bo'lib hisoblanadi, boshqasi emas. Ushbu tafovutni tilda (nima demoqchi ekanligimizga qarshi) yoki sharoitda (aslida sodir bo'ladigan narsadan nimani kutmoqdamiz) topish mumkin. [1]

Ironiya qayg'uli va fojiali, yoki kulgili va satirik bo'lishi mumkin. Boshqacha qilib aytganda, nutqingizda kinoya ishlatish uchun cheksiz imkoniyatlar mavjud. Ironiyaning 3 xil turi mavjud: dramatik, og'zaki va vaziyatli. Ularning har biri o'z ta'rifiga va turli funksiyalariga ega. Masalan, og'zaki istehzo - bu kishi o'z gapining ma'nosiga teskari so'zlarni aytganda, ko'pincha istehzo bilan ta'sir qiladi, masalan, patnisni tushirgan ofitsiantga mijozning "Yaxshi ish" deb aytishi og'zaki istehzoga misol bo'ladi. Vaziyatli kinoya - bu biz kutgan narsaning teskarisi sodir bo'lishi. Bunga ham oddiy misol keltirish mumkin, yomg'irni o'ylab, soyaboningizni tashqariga olib chiqasizu, lekin quyosh nurlarining charaqlab turganini ko'rishingiz mumkin. Yoki ehtimol, eng kam gumon qilingan shaxs qotillikni qilgan bo'lishi mumkin. Bu sizning auditoriyangiz uchun juda mos keladi va agar u yaxshi bajarilsa, sizni qoniqtirishi mumkin. Kim hayratda qoldiradigan burilishlarni yaxshi ko'rmaydi deysiz? [2]

Vaziyatli kinoyaning o'z navbatida quyidagi turlari mavjud: kosmik kinoya (taqdir kinoyasi); she'riy kinoya (she'riy adolat); tizimli kinoya; tarixiy kinoya. Endi vaziyatli kinoyaga xos ba'zi oddiy misollarini tahlil qilamiz.

1. *A fire station burns down.* - *Yong'in bo'limi yonib ketdi.*

Bu kutilmagan holat, chunki yong'in bo'limi boshlig'i o'z binosining xavfsizligini ta'minlaydi deb taxmin qilish mumkin.

2. *A marriage counselor filed for divorce.* - *Nikoh bo'yicha maslahatchi ajrashish uchun ariza yozdi.*

Bu juda kulgili, ko'p muammoli er-xotinlarga maslahat beruvchi mutaxassis haqida o'zi kuchli, abadiy turmush quradi degan tushuncha kutiladi.

3. *The police station got robbed.* - *Politsiya uchastkasiga o'gri tushdi.*

Shunga qaramay, jinoyatga qarshi professional kurashuvchilar o'z uchastkalarining xavfsizligini ta'minlash orqali o'zlariga yordam bera olishlari kutilmoqda.

4. *A traffic cop got his license suspended because of unpaid parking tickets.* - *To'xtash chiptalari to'lanmaganligi sababli yo'l harakati politsiyasining litsenziyasi to'xtatib qo'yildi.*

Yo'l harakati xavfsizligi politsiyasi odatda chiptalarni beradigan shaxs bo'lganligi sababli, ko'pchilik uni har doim qoidalarga amal qiladigan shaxs deb taxmin qiladi.

5. *A pilot has a fear of heights.* - *Uchuvchi balandlikdan qo'rqadi.*

Bu holat kulgili, chunki samolyot uchuvchilari ko'p vaqtlarini havoda o'tkazadilar.

6. *A member of PETA wears leather shoes.* - *PETA a'zosi charm poyabzal kiyadi.*

PETA a'zolari hayvonlarning huquqlarini himoya qilish bilan shug'ullanganligi sababli, ularni hayvonlarning terisidan tayyorlangan mahsulotlardan foydalanishmaydi deb o'ylashadi.

7. *The teacher failed the test.* - *O'qituvchi testdan o'ta olmadi.*

O'qituvchilar odatda testlarni topshirishdan ko'ra ko'proq vazifa qilib beradilar, shuning uchun ko'pchilik ular testlarni topshirishda usta deb o'ylaydi.

8. *A man who needs medical assistance was run over by the ambulance.* - *Tibbiy yordamga muhtoj bo'lgan odamni tez yordam mashinasi bosib ketdi.*

Bu holatda, tibbiy yordamga muhtoj kishi voqea joyidagi tibbiy yordamdan kerakli narsaning to'liq teskarisini oldi. [3]

Endi adabiyotlarda uchraydigan vaziyatli kinoyalarni ko'rib chiqamiz:

1. *"O my love, my wife! Death, that hath sucked the honey of thy breath, hath had no power yet upon thy beauty." Romeo finds Juliet drugged and assumes she is dead. He kills himself but then she awakens, sees that he is dead and kills herself.* - *"Ey sevgilim, xotinim! Nafasingning asalini so'rib olgan o'lim, hali sening go'zalligingni egallamagan edi". Romeo*

Julettani zaharlangan holda topdi va u vafot etdi deb taxmin qiladi. U o'zini o'ldiradi, lekin keyin Juletta uyg'onadi, Romeoning o'lganini ko'radi va o'zini o'ldiradi. Uilyam Shekspirning "Romeo va Juletta" dramasi.

Juda qayg'uli holat, chunki har ikkala sevishganlar o'zlarini xato taxmin bilan o'ldirishdi va bu sevishganlar kutgan baxtli yakun o'rniga fojiali natijaga olib keldi.

2. *Fahrenheit 451* by Ray Bradbury - *Farengeytning 451 darajasi*, Rey Bredberi asari.

Ushbu kitobda o't o'chiruvchilar yong'inni o'chirishmaydi, balki kitoblarni yoqishadi. Mazkur asar Amerikada eng ko'p taqiqlangan 100 ta kitob ro'yxatiga kiritilgan, chunki bu roman jamiyatda kitob yoqish va senzuraning zarari haqida hikoya qiladi.

3. *The Gift of the Magi* by O. Henry - *O. Genrining "Sehri sovg'a" asari*.

Ushbu hikoyada, xotin uzun sochlarini kesib, puliga eri uchun cho'ntak soatiga zanjir sotib oladi. Eri esa xotiniga uning uzun sochiga taqinchoq olish uchun soatini sotadi, ikkalasi ham befoyda sovg'a oladi, bu esa ularning sa'y-harakatlari uchun kutgan narsa emas edi.

4. *The Fate of Cronus*, *Greek mythology* - *Kronos taqdiri*, yunon mifologiyasi.

Kronus, uning o'z bolalari tomonidan ag'darib tashlanishi haqidagi bashoratga ishongan, shuning uchun u xotini Riya tuqqan barcha bolalarni yutib yuborgan. Biroq, Riya Zevsning yordami bilan uni aldab, Kronosga bola o'rniga kiyimga toshni o'rab berib yubordi. Keyinchalik Zevs birodarlarini qutqarib qoldi va ular otalarini ag'darib tashlashdi, bu Kronos uchun kutilmagan holat edi, chunki u o'z taqdiridan ustun keldim deb o'ylardi.

5. "Water, water, everywhere, nor any drop to drink." - "Suv, suv, hamma joyda, ichish uchun bir tomchi ham yo'q." Samuel Teylor Kotrijning "Qari dengizchi haqida poema" sidan.

Hamma joyda dengiz suvi bo'lsa-da, dengizchi chanqoqlikdan o'lmoqda, chunki u sho'r va u suvni ichib bo'lmaydi. [4]

Yuqoridagi misollarda ko'rib turganingizdek, vaziyatli kinoya, shuningdek, kutilgan natijalarning qondirilishini talab qiladi, ammo bu holda kutilgan natijaga erishilmasa, yoki aksincha, kutilgan natijaning aksi sodir bo'lganda vaziyatli kinoyaga imkon tug'iladi. Vaziyatli kinoya ba'zan voqealar ironiyasi deb ataladi. Natija xoh fojiali bo'lsin, yoki kulgili, ammo har doim kutilmagan holat bo'ladi.

Foydalanilgan manbalar ro'yxati:

1. <https://www.studiobinder.com/blog/3-different-types-of-irony/>
2. <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-situational-irony-definition-examples/>
3. <https://examples.yourdictionary.com/examples-of-situational-irony.html>
4. <https://www.dictionary.com/browse/situational-irony>

POETIK SINTAKSIS HAQIDA

Shahnoza KARIMOVA,
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada poetik sintaksisning she'riy nutqdagi ahamiyati, dunyo olimlarining unga berilgan ta'riflar haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: sintaksis, she'riy nutq, badiiy tarjima, g'oya, tarkib, manba, so'zlar, she'riyat, jihatlar.

Аннотация. В статье рассматривается значение поэтического синтаксиса в поэтической речи, определения, данные ему мировыми учеными.

Ключевые слова: синтаксис, поэтическая семантика, предикация, художественный перевод, идея, содержание, источник, слова, поэзия, аспекты.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

“QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK: O‘TMISHI, BUGUNI, ISTIQBOLLARI”

mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumanida o'z ma'ruzasi bilan faol ishtirok etganligi uchun

O'g'iloy Mavlonova

SERTIFIKAT

bilan taqdirlanadi

Rektor:

Sh. Sirojiddinov

2020-yil
6-noyabr